

JACOBUS DE VORAGINE - LEGENDA AUREA

DE SANCTO CHRISTOPHORO

Over de heilige Christoffel

(Vrije bewerking uit het Latijn)

Christoffel heette voor zijn doop *Reprobus*¹, daarna werd hij echter *Christophorus* genoemd, dat is: hij die Christus draagt. Want hij droeg Christus op velerlei manieren: op zijn schouders, toen hij hem over het water bracht; in zijn lichaam door de kastijding die hij zich aandeed; in zijn geest door zijn intense aandacht; in zijn mond door zijn belijdenis en door zijn prediking.

Christoffel stamde uit het geslacht van Kanaän² en was abnormaal lang en had een afschrikwekkend uiterlijk en mat twaalf el lang. Men leest over hem in talrijke geschriften dat hij eens in aanraking kwam met een van de vorsten van Kanaän. Het verlangen kwam in hem op de voornaamste vorst van de wereld te zoeken en voortaan aan zijn hof verblijf te houden. Aldus ontmoette hij een koning, van wie men vertelde dat er geen grotere in de wereld bestond. De koning zag hem en nam hem in dienst. Bij deze bleef hij wonen, tot er een speelman verscheen die een liedje zong, waarin meermalen de duivel werd genoemd. Omdat de koning een christen was, sloeg hij telkens als hij de duivel hoorde noemen, een kruis. Toen Christoffel dit zag, verwonderde hij zich zeer en hij vroeg de koning waarom hij dat teken maakte. De koning wilde geen antwoord op die vraag geven. 'Zegt ge mij dat niet,' zei Christoffel, 'dan wil ik hier niet langer blijven wonen.' Nu was de koning wel genoodzaakt de waarheid te vertellen. En hij zei: 'Als ik de duivel hoor noemen, dan sla ik dit kruis om hem onschadelijk te maken; ik ben bang dat hij mij kwaad zal doen.' 'Zijt gij bang voor de duivel,' zei Christoffel, 'dan heeft hij meer macht dan gij; dan heb ik blijkbaar niet de machtigste vorst op aarde gevonden. Dus moet ik u verlaten om de duivel te zoeken en hem te dienen.' Hij vertrok en ging de duivel opsporen. Rijdende door een wildernis, zag hij een troep ridders, en een van hen zag er wreed en boosaardig uit. 'Waar gaat ge heen?' vroeg de ridder. 'Ik ga de opperste der duivelen zoeken om hem als heer te erkennen.' 'Wel,' zei de duivel, 'ik ben degene die u zoekt.' Christoffel verheugde zich zeer. Hij beloofde de knecht van de duivel te zullen blijven. Ze reden met elkander voort tot zij aan de kant van de weg een kruisbeeld zagen staan. Nauwelijks had de duivel dit beeld gezien, of hij verliet de goede weg en drong door de struiken. 'Waarom kiest ge zo'n omweg?' vroeg Christoffel. De duivel gaf geen antwoord. 'Zegt ge mij dat niet, dan kan ik u niet langer gehoorzamen,' zei Christoffel. Toen zei de duivel: 'Lang geleden heeft men een man aan het kruis genageld die Jezus Christus heette, en als ik dit kruisteken zie, word ik bang en vlucht.' 'Dan is die Christus machtiger dan gij,' zei Christoffel. 'Weer heb ik vergeefs gezocht. Ik ga u verlaten en Jezus zoeken.'

Toen hij lang gezocht en gedwaald had en overal had gevraagd waar hij Christus kon vinden, kwam hij bij een kluizenaar die hem het christelijke geloof leerde kennen. De heremiet zei tegen Christoffel: 'De koning die gij wilt dienen, vraagt u zoveel mogelijk te vasten.' Christoffel zei: 'Laat hij een andere dienst van mij eisen, want dat kan ik niet doen.' 'Ge zult ook veel gebeden moeten uitspreken,' zei de kluizenaar. 'Ik weet niet wat dat zijn,' antwoordde Christoffel, 'deze dienst kan ik hem ook niet bewijzen.' Toen zei de kluizenaar: 'Weet ge wel waar de rivier is die veel mensen dagelijks overtrekken met grote moeite en grote schade?' 'Die weet ik,' zei Christoffel. En de kluizenaar vervolgde: 'Ge zijt lang en sterk; wilt ge bij die rivier de wacht houden en de mensen die naar de andere kant moeten, daarover dragen? De koning die ge wilt dienen, zal zich daarover verheugen en ik hoop dat hij u eenmaal verschijnen zal.' Christoffel zei: 'Deze dienst kan ik wel doen ter wille van de machtigste koning ter wereld.' Hij ging nu naar de rivier en bouwde daar een hut om te wonen; hij nam een stevige stok in zijn hand om niet door het water te worden meegesleurd en hij droeg iedereen over die dat wilde.

Lange tijd daarna zat hij in zijn huisje en hij hoorde een kinderstem roepen: 'Christoffel, kom en haal mij over.' Onmiddellijk ging hij naar buiten, maar hij vond niemand. Teruggekeerd in zijn hut, hoorde hij voor de tweede keer de kinderstem: 'Christoffel, kom en haal mij over.' Opnieuw ging hij naar buiten, maar weer was er niemand. Toen hij weer in zijn huisje was gekomen, hoorde hij voor de derde keer

¹ Latijn voor 'Afgekeurd, Ondeugdelijk'.

² In het Latijn *gente Cananaeus*, in een oudere legende wordt hij *canineus* genoemd, 'hondachtige'.

roepen: 'Christoffel, haal mij over.'³ Weer ging hij naar buiten en nu zag hij een kindje zitten aan de overzijde. Het vroeg hem of hij hem over wilde dragen. Christoffel waadde door de rivier, zette het kind op zijn schouders en nam de lange stok om er zich in de rivier mee te steunen. Terwijl hij het kind overdroeg, ontdekte hij dat het hoe langer hoe zwaarder werd. En ook bemerkte hij dat het water in de rivier begon te wassen. Christoffel vreesde dat hij de overkant niet zou kunnen bereiken. Toch worstelde hij verder en meer dood dan levend slaagde hij erin het kind en zichzelf te redden. En hij zei tegen het kindje: 'Je hebt mij in grote moeilijkheden gebracht; je werd hoe langer hoe zwaarder en het water werd voortdurend hoger. Als ik de hele wereld op mijn schouders had gedragen, zou de last kleiner zijn geweest dan nu.' Toen antwoordde het kind: 'Christoffel, verwonder u niet. Gij had niet alleen de hele wereld op uw rug, maar ook hem die de wereld heeft geschapen. Ik ben Christus, die ge in al uw werken dient. En om u te laten zien dat ik inderdaad Christus ben, zal er een wonder geschieden. Zet uw stok naast uw huis in de aarde, en ge zult morgen zien dat hij bloeit. En ook zal hij vruchten dragen.' Onmiddellijk na die woorden verdween het kind. Christoffel deed wat hem was gevraagd. En hij zag de volgende dag dat de stok bloeide en vruchten droeg als een palmboom.⁴

Daarna kwam Christoffel in de stad Samos in het land Lycië. En omdat de taal van het land niet verstond, bad hij tot de Heer ervoor te zorgen dat hij hun verstond.⁵ Toen hij zo in gebed lag, lieten de rechters hem liggen, omdat ze meenden dat hij buiten zinnen was geraakt. Christoffel echter ontving waarom hij had gevraagd, hij bedekte zijn gezicht en ging naar de christenen die gemarteld werden vanwege de Heer om hun te bemoedigen. Een van de rechters sloeg hem in het aangezicht.⁶ En hij ontblootte zijn aangezicht en zei: 'Was ik geen christen, dan zou ik terstond dit onrecht wreken.' Hij zette zijn staf in de grond; omdat hij zijn vijanden wilde bekeren, bad hij God dat de stok zou gaan bloeien. Terstond gebeurde dat en achtduizend mensen werden christen. De koning die dit hoorde, zond tweehonderd ridders, die Christoffel naar hem moesten brengen. Zij vonden Christoffel verzonken in gebed en vreesden hem. Toen zond de koning nog tweehonderd ridders. Die zagen de heilige in gebed en baden met hem. Na het gebed stond Christoffel op en vroeg hun: 'Wat zoekt ge?'⁷ Toen zij zijn aangezicht zagen, zeiden zij: 'De koning heeft ons tot u gezonden om u gevangen te nemen en u bij hem te brengen.' 'Wilde ik niet, gij zou mij daar niet kunnen brengen, gebonden noch ongebonden.'⁸ Zij antwoordden: 'Wilt ge niet komen, dan zullen wij de koning zeggen dat wij u niet hebben gevonden.' 'Zo zal het niet gebeuren,' zei Christoffel, 'ik zal met u gaan.' Christoffel bekeerde hen, liet zich de handen op de rug binden en zich gebonden naar de koning leiden.⁹ Toen de koning hem zag, werd hij bang en hij vroeg Christoffel hoe hij heette en waar hij vandaan kwam.¹⁰ Christoffel zei: 'Voor ik gedoopt was, heette ik Reprobatus, maar nu heet ik Christophorus.' 'Ge hebt u een zotte naam laten geven,' zei de koning. 'naar Christus die gekruisigd is en zichzelf niet heeft kunnen redden. Zeg, tovenaars van Kanaän, waarom aanbidt ge onze goden niet?' Christoffel antwoordde: 'Waarlijk terecht dat gij Dagnus¹¹ heet, want gij zijt de dood der wereld en de gezel van de duivel. Uw goden zijn mensenwerk.' De koning zei: 'Ge zijt opgevoed onder wilde beesten; daarom kunt ge niet anders spreken dan wilde dingen, die de mensen onbekend zijn. Aanbad ge onze goden, dan zou ge grote eer ontvangen. Maar nu ge die niet wilt, zal ik u laten pijnigen.'¹² Christoffel wilde niet offeren en daarom liet de koning hem in een kerker werpen. En hij liet de ridders die Christoffel had bekeerd, om Christus' wil onthoofden. Daarna liet de koning in de gevangenis van Christoffel twee schone maagden opsluiten: Nicaea en Aquilina en beloofde hun veel goeds als zij Christoffel tot zonde konden verleiden. Toen Christoffel dat zag, begon hij te bidden. En

³ Het drie keer geroepen worden en niet weten door wie is gebaseerd op de roeping van de profeet Samuël (1 Samuël 3,1-14).

⁴ Psalm 92,13: *De rechtvaardigen groeien op als een palm.*

⁵ Een mogelijke verwijzing naar het Pinksterverhaal in Handelingen 2,1-13.

⁶ Hier is sprake van een *imitatio Christi*: Christus werd bij zijn proces ook in zijn gezicht geslagen (Johannes 18,22).

⁷ Vergelijk Johannes 18,4-7.

⁸ Vergelijk Johannes 19,11.

⁹ Vergelijk Johannes 18,12.

¹⁰ Vergelijk Johannes 19,9.

¹¹ De Voragine verbindt deze naam met *mors mundi, socius dyaboli*, dood van de wereld, gezel van de duivel. Misschien had hij de christenen vervolgende keizer Decius uit de 2^e eeuw voor ogen.

¹² De martelingen en verzoeken die Christoffel (en de twee vrouwen) vervolgens ondergaat zijn weinig anders dan de gebruikelijke die andere heiligen vanwege hun geloof moesten ondergaan.

toen de vrouwen hem streelden en hun handen en armen om hem heen legden, stond hij op en zei: 'Wat zoekt ge hier? En om welke redenen zijt gij hier gekomen?' De vrouwen werden bang en zeiden: 'Heilige man, ontferm u over ons. Wij willen de god leren kennen over wie gij spreekt.' Toen dit aan de koning werd meegedeeld, liet hij hen voor zich komen en hij zei: 'Zijt ge ook verdwaasd? Ik zweer u: als gij niet offert aan onze goden, zult ge een kwade dood serven.' Zij antwoordden hem: 'Wilt ge dat wij aan uw goden offeren, zo laat dan de straten zuiveren en roep de mensen samen in de tempel.' Toen dit geschied was en deze vrouwen in de tempel waren gekomen, namen zij hun gordels, bonden hun riemen om de hals der goden, trokken ze naar beneden en braken ze in stukken. En zij zeiden tegen hen die bij hen stonden: 'Ga en haal medicijnen om uw goden te genezen.'

Toen beval de koning dat men Aquilina zou ophangen met een zware steen aan haar voeten vastgebonden, zodat haar ledematen uit elkaar getrokken zouden worden. Toen zij naar de Heer was vertrokken, werd haar zuster Nicaea in een vuur geworpen, en toen zij daar ongedeerd uitkwam, sloeg men haar het hoofd af. Hierna bracht men Christoffel voor de koning en die liet hem slaan met ijzeren roeden en hij zette hem een ijzeren, gloeiende helm op het hoofd. En daarna liet hij een ijzeren fornuis maken en Christoffel daarop binden; en men liet daarin een vuur branden. Maar het fornuis smolt als was en Christoffel kwam ongedeerd tevoorschijn. Daarna liet de koning hem aan een paal binden en vierhonderd soldaten schoten met pijlen op hem. Maar de pijlen bleven in de lucht hangen en geen enkele kon Christoffel raken. De koning dacht dat hij door de schutters was gedood en bespote hem. Onmiddellijk daarna viel een van de pijlen uit de lucht en trof de koning in de ogen, waardoor hij blind werd. Christoffel zei: 'Morgen zal ik serven. Maar gij zult zelf maken van mijn bloed en daarmee uw ogen bestrijken en daardoor zult ge genezen worden.'¹³ Toen liet de koning hem ter dood brengen en toen Christoffel zijn gebed had uitgesproken werd hem het hoofd afgeslagen. Toen nam de koning een beetje van zijn bloed, streek het op zijn ogen en hij zei: 'In de naam van Christoffels God.' En terstond was de koning genezen. Toen geloofde de koning en hij gaf bevel, dat hij die God of Christoffel bespote, zou gedood worden met het zwaard.

Ambrosius¹⁴ zegt in een lofbede over de martelaar: 'Heer, u hebt Christophorus zoveel kracht en wijsheid gegeven, dat hij 48 duizend mensen van het bijgeloof van de heidenen tot het christelijk geloof bracht met veel wonderen. Nicaea en Aquilina, die lange tijd in publieke ontucht leefden, bracht hij weer tot zuiverheid en leerde hun de martelaarskroon te ontvangen. In brandend vuur op een ijzeren fornuis vreesde hij de gloed niet en een dag lang konden soldaten hem met hun pijlen niet doorboren. Een van de pijlen kwam in het oog van de beul terecht, maar het bloed van de heilige met aarde gemengd gaf hem het licht terug en met de lichamelijke blindheid werd ook de geestelijke weggenomen, want hij vond bij u genade. En de heilige zorgt op voorspraak dat ziektes worden verdreven.'

¹³ Vergelijk Johannes 9,1-7.

¹⁴ Ambrosius van Milaan (339-397) was een kerkvader en bisschop van Milaan.